

DARVASI LÁSZLÓ

I regényrészlet |

ERZSI MEGTALÁLÁSA

Sokáig nem tudta volna megmondani, mitől lesz más az emberi élet kioltásának ilyen vagy amolyan módja. Nem is az erőszakos vagy a természetes vég között látta az igazi határvonalat. Ha valamelyik kocsmá előtt, amire volt példa mindig, mert az emberek beisznak, valami semmiségen megbolondulnak, és megbicskásszák egymást, természetesen nincs rendben, persze, de másképpen gyűri meg lelkét a fölháborodás, mint amikor akasztanak vagy nyilvánosan lelőnek. Megrendül inkább, tanácstalan lesz. Fekszik a porban a földműves, alvad a vére, a gyilkosa a homlokát törölgeti, lassan rájön, mit tett, hebeg és habog. Annak meg ennyi volt. Fejbe vernek valakit, hogy nyomban vége. Ennyi volt. A kivégzés azonban egészen más. Erőszak az is. Erőszak szép ruhában, nem? Valamiféle ünnep is, komor ünnep, igaz. A kivégzésben is van valami olyan hangulat, mint amit többnyire a templomban érzett istentiszteletek alkalmával, köszönjük meg, legyünk hálásak, hogy hihetünk az Istenben és a gondviselés kegyelmében, ennek így kell lennie, ez az élet igazi értelme és elkerülhetetlensége, és akkor az olyan, mint a kivégzés. Aki ártatlanul áll a komor és szótlan osztag elé, és ránéz a puskacsövekre, látja, hogy elkerülhetetlen, ami jön. Bizonyos volt abban, hogy a halál a dolgok legvége, így is, és úgy is, ezért azzal sem sokat, se keveset nem kell törődni. Volt olyan, hogy az elítélt, amikor vitték, ordítani kezdett. Torkaszakadtából kiabált, és nem lehetett eldönteni, hogy átkozódik vagy rimánkodik. Nem hagyta abba. Akkor is üvöltött, amikor akasztották. Bugyborékolva fejezte be, hörgöve, rángatózva.

Igyekezett nem törődni azzal, hogy az ítélet-végrehajtáshoz osztották be.

Mélyen, megátalkodottan szegénylős volt. Ha csak tehetette, egyedül fürdött. Korábban otthon, a konyhában, a lavór fölött még félmeztelenül sem tette. Az anyja nevette, te, te, Sanyikám. Csapkodta a hátát, ő meg a kamrába bújt, vitte a lavórt, lötyögtetett. Aztán arra gondolt, hogy a halál mindenekelőtt és leginkább szegénytelen, olyan arcát mutatja az embernek, ami már nem is ő.

Le kellett vennie az udvaron egy akasztott embert. Fölpakolni rendesen a kis kocsira, összekötözte a csuklóit, ne essenek oldalra a karok. A társa fiatalabb volt, mint ő, óvatosan fogták, mert amikor meghalt a tag, becsinált. Különben szokták ezt. Akárhonnan kiszalad az anyag, a mindenféle anyag az emberből, amikor a halállal találkozik.

– Nem értem – mondta egyszerre.

– Mit nem értesz?

– Nem tudom – megálltak a holttesttel, lassan csöpögött belőle a lé. – Nem tudom, mit nem értek.

– Csináld már, bazmeg!

Aztán ennek is vége lett. Hamarosan egy vidám, hangulatos században találta magát, ami a visszafoglalt Délvidék felé masírozott, daloltak a fiúk nagy hangon. Jött aztán a hír, onnan tudták meg, hogy a tisztai szálláson ordítózás támadt, egymásnak estek az előljárók. De inkább értetlenkedés fogadta, mint értés. Hogy Teleki Pál

miniszterelnök, aki nem sokkal korábban örök barátsági szerződést kötött Jugoszláviával, a német beavatkozás magyar támogatása miatt főbe lőtte magát. Aljasság, nem aljasság. Ordítanak a tiszték. Neki meg mintha valami búra lenne a fején. Minden távoli, minden tompa. Megtorlások, atrocitások kezdődtek a visszafoglalt országrészben, és ha a halál, az emberi pusztulás eseményeit eddig szemérmetlennek és pőrének látta, akkor most lenne ideje hozzászokni, mert ezekben a szeszélyes áprilisi napokban meg aztán májusban és a nyári hónapokban is bőséges tapasztalatot szerez, lát a Dunában sodródó szerb tetemeket éppúgy, mint fölrobbantott, leszakadt altestű magyar katonapostást vagy szuronyral ledöfött szerb öregasszonyt, aki kapával támadt rájuk, és levágta az őrzető ujját.

Ne rugdosd már a tetemet, te hülye.

És még nincs is tél, amikor befagy a folyó.

A Délvidék visszakerült az anyaföldhöz, s aztán az a szóbeszéd, ami később, még évtizedek múlva is élénken virágzik a magyar emlékezésben, hogy ugyanis a nagybeteg, a lélegzet után már csak zihálva kapkodó szerb nagymamák párnája alatt ott rejtőzik a csőre töltött revolver, és bármikor előkapják fűgén, bármikor lőnek vele, annyiban igaz, hogy maga is szemtanúja, amikor a bevonulás ünnepe alatt csokorba rejtett bomba szakítja le több katonatársa karját és fejét.

Nézi egy vércsík útját, ami a bakancsa felé tart.

Nem tud mozdulni.

Aztán egy éjszaka megböki az egyik cimborája.

– Átvezényelnek bennünket, Sándor.

– Honnan tudod? Hova?

– Keletre.

– Kutya hideg helyre megyünk.

– Hideg helyre, bizony.

– Szerinted mennyire hideg helyre?

– Olyan hidegre, hogy befagy a seggünk lika.

Zavarba jön az ilyen beszédől.

– Akkor ott a hideg a legfontosabb?

– A hideg, Sándor.

– Akkor meg nekünk a legfontosabb dolog a meleg holmi – suttog még mindig elpirulva a segglik szó hallatán, és örül, hogy a sötétben nem látható az ábrázata.

Majd ahogy Pestre kerülnek, az első dolga, hogy egy zsidó ékszerésznek eladja a jegygyűrűjét, amit az anyjától kapott. Tudja, hogy az élete fontosabb, mint a gyűrű, mert gyűrűje még lehet, de élete csak egy van.

– Magát is elhagyták? – kérdezi az ékszerész, kicsi, santa ember.

– Nem hagytak el, kérem.

– Kártya?

– Nem, kérem.

– Jól van, no, nem az én dolgom.

– Tényleg nem a maga dolga – mondja ő, és elpirul.

A gyűrű árából bélelt kabátot, jégeralsót, pamutharisnyát, kézzel kötött, vastag zoknit vesz. Mindig a drágábbat veszi. Inkább nem eszik két napig, de akkor is. Mert az életnél nincsen fontosabb. Tervezni kell, nem?

Néha úgy érzi, mintha követné az apja, és bólintana, vagy rázna a fejét egy-egy cselekedete után.

Igen, fiam.

Ezt nem, fiam.

Még mindig van néhány napja az indulásig, amikor is a végtelen hidegbe mennek majd bele. Persze még nincsen hideg. De aki tervez, azt tudja, hogy lesz. Egy reggel arra ébred, hogy olyan merevedése van, mint amilyen talán soha még. El se múlik az ilyen. Nem akar magához nyúlni. Egyszer a papjuk, magas, hajlott férfi, megkérdezte, csinál-e ilyesmit, hát hogy magával. De őszintén feleljen neki, úgy, mintha Istennek mondaná. Neki meg az jutott az eszébe, hogy Istennek nem kell mondani semmit, Istennek nem kell bevallani, meggyónni, mert ő úgyis látja. Kinek gyón ő, amikor gyón? Egy másik embernek mi köze az ő bűnéhez? Egy másik ember, egy olyan akárki, hogy adhat föloldozást neki? Vagy ez csak azért van, azért találta ki az ember, hogy kimondhassa!

Gondolhatott bármire, a kérdésre elpirult, dadogni kezdett. A pap nagyot sóhajtott, fölemelkedett ültéből, majd megrendülten suttozta, Isten elleni legnagyobb véték az ilyesmi. Rángatni a bögyöröt, fiam!

Nem is nyúlt aztán magához, bár korábban se sokszor tette. Néha beleriadt az éjszakába, hogy magától elfolyik a magja, égető, érdes és édes érzés volt. De most olyan tűrhetetlen vágyat érzett, hogy ki kellett mennie a városba, a nagy házak közé, a forgalomba, hol füst száll, benzinszag, és bizonyos helyeken a szép nők parfümfelhőben járnak. A szolgálatvezető csak ránézett, elhúzta a száját, elengedte.

– Menjél, fiam, de mosdásd meg előtte!

– Mit?!

Sándor az átláthatatlan, szörnyűséges városba ment, ahol nem félt, mert egyébként nem tartott semmitől, és ahol némi járás és bámészkodás után megállapodott, és úgy bólintott a kapu mellett álló lánynak, mint aki ezerszer csinálta ezt. Vert pedig a szíve, azt hitte, kiugrik a helyéből. A lány visszabólintott, haja a szemébe hullt, indult máris, és ő követte. Igyekezett semerre sem nézni, a fejét lehajtotta, a lány kicsi, gömbölyű bokáit nézte, a félretaposott, ferde sarkú kis cipőt. Egyszer még rá is kiáltott, nem lát a szemétől, mi van, beittál, koma? Nem ivott, mondta. És hogy nem koma. Csak semmi koma. A lány egy sivár szobába vezetete, cselédszoba lehetett, apró, tűzfalra néző ablakkal, ágy, két szék, semmi más. Bőrönd a sarokban. Hol van itt csap. Ültek egymás mellett a nyikorgó ágyon.

– Na, katona úr, szabad a gazda – mondta a lány, és szabadá tett egy gombot a blúzán a két madárkamelle fölött, olyan arca volt, mint akit kínoztak már, és aki a gyötrelmek között is visszabeszélt.

– Milyen gazda?

– Kezdje már, mert elalszom – ásított a lány.

– Azt hittem, te kezded – mondta, és megint égett az arca. Ha odanyúlna a homlokához, biztosan megégeti a kezét. Kalimpált mellében a harang. Odanyúlt. Megsimogatta a homlokát.

– Nem vagy te lázas?

– Hiszen dadog – nevetett a lány, és kicsit megnyomta, hátradöntötte, és a siccénél matatott.

– Nem, nem dadogok – suttozta a plafonnak.

– Hogy hívják? – kérdezte a lány, ő is vetkőzött, gyorsan, rutinosan, lenről már fényes csupasza volt, és széles csípője közepéből, a combjai találkozásánál nagy bozont sötétlett. Szaga

volt, erős. Odanyúlt, simogatni kezdte. Majdnem elmosolyodott zavarában. Akkora lett a fasza, mint egy kalapács. Hanem egészen váratlanul a lány fölugrott, rángatni kezdte, álljon már föl, jöjjön, jöjjön, ő meg nem tudta, hová, nem tudta, mi ez az egész, erősen fogták a csuklóját, vonták, rángatták, de csak a szobaajtóig jutottak, volt mellette egy valóságosképpen nagy tükör, hogyan is nem vette eddig észre. Ekkora tükröt nem is látott még, belefért az egész ember. Illetve Zalatnai bácsinál, a fényképésznél látott mégis ilyet, hasonlót.

– Na, akkor, komám, nézze! – kiáltotta a lány.

– Ne komázz, mit néztek!?

– Hogy mit csinálók, azt.

A lány csücsörített, meg fölfújta a pofikáját, grimaszolt, őt összeborzolta, az arcát toltá az ő arcának, kacagott, visongott, mint egy bolond nőszemély, mindenféle verseket mondott, szavalt. Billegett a feje, mint egy megbolondult fészék. Sándor meg most már biztosan dadogott, maga is hallotta.

– Te meg mit művelsz?

– Színésznő vagyok! Színésznő vagyok!

– Értem. És melyik színházban? – kérdezte Sándor, bár csak egyet tudott volna mondani, a Vígsházban. Meg az Operettben.

– Jaj, milyen bolond vagy!

Aztán a lány sírt, az ágyra dobta magát. Vigasztalhatatlanul rázta a zokogás, hamar föl puffadt az arca. Ő meg ilyet még nem látott. Hogy valaki, egy lány így, ennyire sírhat, meg ilyen összevissza viselkedhet. Ilyen sírásba bele lehet halni. Nem áll meg a szíve? Nem szakad meg? Ezzel ő nem tudott mit kezdeni, előbb simogatta a hátát, aztán már rángatta, álljon föl, hagyja abba, de az még jobban csinálta. Valósággal bömbölt, ordított. Lehet, hogy ez is színészet?

Akkor rámászott, és bedugta neki.

A lány elcsöndesült, olyan volt, mintha figyelni kezdett volna.

Nézte őt, hogy csinálja, tágra nyílt a szeme.

Dörömböltek az ajtón, de a lány nem törődött vele, ő pedig nem akarta abbahagyni. Rángatták a kilincset, fessegették a zárat, rugdosták az ajtót. Aztán kiabáltak, erősen, mély, durva hangon.

– Erzsi, nyisd ki! Te bűdös kurva, nyisd már ki!

Abbahagyta. Mert mindjárt beszakad az ajtó. Akkor megelégette, hagyta a lányt, fölemelkedett, aki abban a pillanatban fölült, mintha azt figyelné, mit fog ő most tenni. Nem tett sokat, de biztosan eleget. Meztelenül lépett az ajtóhoz, a kulcsot elfordította, kitérta. Hatalmas ember magasodott előtte, egy valóságos behemót, krumpli az orra, kolbász a szája. Lihegett, mint egy mozdony. Vörös volt az ábrázata, akkora volt a mellkasa, mint egy teli zsák. Hentes az ilyen, vagy ládákat pakol hajnaltól estig a vásárcsarnokban. Izmok nőnek rá, erő. Szörnyeteg volt! Ő meg csak egyszer ütött. Viszont nyomban, villámgyorsan. Elfigyelte, hogy lassan, csodálkozva, kissé megbántva, halk csuklások kíséretében összeomlik. De máris fel akart kelni. Hörögve próbálkozott. Támasztotta magát az izmos, de remegő karjával, toltá magát fölfelé, és nyilván sikerült is volna neki. Akkor Sándor hajolt, és ütött még kettőt, arcra, illetve szívre. Aztán már nem mozdult a másik. Megfordult, a lány ott áll mögötte, eltátotta a száját.

– Erzsi – dadogta ő, még mindig merevedése volt. – Így hívnak, Erzsi. Ugye?

A lány bólintott, az ingét magára kapta már, gyűrögette, de alul pucér volt még mindig, emelgette a lábát.

– Ki volt ez? – kérdezte tőle.

– Nem tudom – mondta a lány. – Honnan tudnám.

Látszott, hogy hazudik, harapdálta a száját, és már sokszor a heverő alakra nézett.

– Visszajövök, ha akarod. Akarod?

– Te még nem voltál nővel? – kérdezte a lány, ingatta a fejét

– Akarod, hogy megkeresselek? – kérdezte újra.

– Csakhogy te nem jössz vissza, koma. Te meghalsz. Lelőnek, komám, mint a nyulat, fölrobbansz. Kivégeznek, mint egy bogarat. Nem marad belőled semmi, csak egy picike havas földpúp holnaputánig. Aztán az is elsimul. Érted, hogy az se?! – a lány szeme veszélyesen csillogott.

Kicsit gondolkodott, mert ezeket, akárhogyan is, de jelentős érveknek érezte. Megemelte a lábánál, és behúzta az óriást a szoba közepére, nagyon nehéz volt, biztosan több, mint egy mázsa, inkább másfél. Az csak nyögött, nem volt magánál. Fölállt, ránézett a lányra.

– Jól van, visszajövök. Hallod? Visszajövök ide. Milyen Erzsi vagy?

– Karakas.

– Ha még egyszer azt mondd, hogy koma, nem jövök vissza, érted?

– Értem.

A lány sápadtan nézte, mit csinál. Mit csinál, jaj?! Mert akkor rálépett az óriás kézfejére, az egyikre, aztán a másikra. Megtaposta őket. Recsegett a csont, ropogtak az ujjak, mint a száraz faágak, az óriás nyögött. Szépen eltaposta őket. Levette a fickó cipőjét, eltörte mind a két lába ujját. Két mozdulat csupán. Az óriás ordított, föl akart ülni, megint leütötte.

– Hogy ne verjen meg, érted? Törött kézzel nem verünk, érted?

Aztán az utcán hallotta, kiabál utána az ablakból, akarom, akarom.

Megfordult, nézte a lányt, ahogy kihajlik az ablakból, szép volt, szépnek látta, visszakiabált.

– Jól van, jövök érted, Erzsi. Csak egyet kérek.

– Mit?

– Hogy ezt az egészszet hagyjad abba.

– Mit tudsz te. Adsz enni?

– Hagyjad abba, és visszajövök.

És közben nem értette magát, mitől ilyen határozott, mitől ennyire eltökélt, és egyáltalán, hogy képes valamit így kimondani. Most már nem is dadogott. Régebben érzett kételyt, mardosta, bizonytalanná tette. Most meg?! A háború tenné ezt vele? Az a sok veszélyes helyzet, amikor az élete meg a társaik élete tényleg csak hajszálon múlt, az ő fejét is széttéphette volna a szerb partizánbomba. Hogy megérezte, semmi az egész, bármikor meghalhat?! És akkor jön egy ilyen Erzsi.

BARNA IMRE

I regényrészlet

ASZTALTÁNCOLTATÁS

Elkészült az érettségi tablónk. A fényképeken természetesen mind Bocskai-dolmányt és aranyrojtos nyakkendőt viselünk. Akinek nem volt sajátja, az kölcsöndolmányba bújt. Megvolt a ballagás is. Zúgolódtunk ugyan, amiért igazgatói utasításra a „nagyon is német” *Gaudeamus igitur* helyett a tősgyökeresen székely *Elmegyek, elmegyek*-et kellett énekelnünk, de a gimnázium területét elhagyva a napsütötte utcákon már csak rázendítettünk azért a *Gaudeamus igiturra*. Aztán már csak a felkészülés hetei voltak hátra. Komolyan vettem a tanulást. Otthon a szállásadóim lábujjhegyen kerülgettek, a kedvenc ételleimmel etettek, lesték a kedvemet. Nem jártam már el sehová, a lányokat messze elkerültem, a kedvenc P. Howardjaimhoz se nyúltam, naphosszat csak a tételeket magoltam, és máris nagyon meg voltam elégedve magammal. És ehhez képest aztán már szinte csak ráadás, hogy kitüntetéssel érettségiztem.

1940 júniusa van, gyönyörű kora nyár. A bankettig hátralévő utolsó napokon biciklire ülök, és még egyszer körbekarikázom a várost és környékét. Üldögélek a Zagyva-parton, nézem a vizet, süt kérezem. Búcsúzom attól a helytől, ahol nyolc év alatt gyerekből felnőtt lettem. A banketten úgy berúgok, mint a disznó.

Hazaköltözöm anyámhoz a Mohács utcába. Anyám tudomásul veszi, hogy leérettségiztem, de nem csinálunk nagy ügyet belőle. Megyek az apámhoz. Ő nagyon megdicsér, aztán azt mondja, hogy beszéde van velem, várta már ezt a napot. Nagyot dobban a szívem. De tévedek: nem a múltamra gondol. A jövőmet kell megbeszelnünk.

Azzal kezdi, hogy egyetemi felvételre zsidóként gyakorlatilag nem számíthatok. Ha valami véletlen folytán mégis felvennének valahová, semmit sem érnék vele, diplomás állásról nem is álmodhatnék. Hacsaknem valahol külföldön, de az sem járható út, Európában nincs remény rá, hogy befogadjanak. Egy-két dél-amerikai országban talán, de ahhoz hatalmas elszántság és rengeteg pénz kéne.

– És ha Oroszországba mennék? – próbálkozom. – Mégiscsak orosz az anyám.

Az apám felcsattan:

– Eszedbe ne jusson! Neked fogalmad sincs, mi van ott! Azonnal letartóztatnának, nem élnéd túl.

– Miért? – erősködöm. – A vörösök is csak emberek. Most ráadásul még a németekkel is jóban vannak.

De csak legyint ingerülten. Belátom, hogy erről nem lehet vele tovább beszélni.

– Hát jó. Maradok a fenekemen. Zsidó vagyok, és kész – mondom, és arra a furcsa anyakönyvi papíromra gondolok. Én nem merem szóba hozni, bár félni épp attól félek, hogy ezzel gyávának mutatkoznék. Figyelem az arcát, de a szeme sem rebben. Azzal folytatja, hogy egy nem remélt egyetemi felvétellel is legfeljebb csak halasztást kaphatnék a várható sorozáskor, de előbb-utóbb akkor is be kell vonulnom munkaszolgálatra. Azaz még mindig úgy járok a legjobban, ha szakmát

tanulok, műszaki ismereteket szerzek, és akkor jelentkezem majd csak a műegyetemre, ha megváltoznak végre a politikai viszonyok, és nem sújtja többé törvény a zsidókat. Mert hát Hitler nem dacolhat a végtelenségig az egész világgal, előbb-utóbb biztos, hogy vereséget fog szenvedni. Ezen aztán elvitatkozunk, de végül is ráhagyom. Az apám fia vagyok, zsidó vagyok, ő tudja, mi a jó nekem. Majd szól – mert megígérte –, ha sikerül valahol elhelyeznie engem.

– Volt egy nagy könyvesbolt ott az apám bankfiókja mellett, Szalainak hívták a tulajdonosát, jó barátságban voltak az apámmal, össze is jártak. Az apám pedig, ha meglátogattam, bevitt néha a hogyishívjájába, a boltjába, és ott kedvezményes áron kaphattam könyveket. Földrajzi meg mit tudom én, milyen sorozatokat. És amikor jöttek megint a zsidótörvények, azt mondja egyszer ez a Szalai, hogy na... hát hogy ő adoptálna engem.

– Micsoda? Hogy örökbe fogadna?

– Igen. Nekik nem volt gyerekük, én pedig, úgy látszik, tetszettem nekik, nem tudom, miért. Roszsz ízlésük volt. De az apám persze hallani sem akart erről.

– Egyszerűen csak azt mondta ez az ember a barátja gyerekének, hogy gyere, fiacskám, én téged adoptállok?

– Ott előttem mondta az apámnak. Ő meg odafordult hozzám, és megkérdezte: na, mit szólsz hozzá?

– És mit szóltál?

– Hogy szó sem lehet róla.

– Viccelt?

– Lehet. De én nem nevettem. Most képzeld el, hogy valaki... Iksz Ipszilon... egyszer csak rád néz, és azt mondja, hogy ő lesz az apád!

Pár hétig még tengek-lengek. Kijárogatok a Ligetbe, rokokó akvarellvázlatokat festetek Járay tanár úr modorában, és nagyokat álmodozom. Végül aztán jelentkezik apám a hírral: mehetek vasesztergályos-tanoncnak egy zuglói középüzembe, elintézte.

A gyári munkába hamar beleszokom, de a beilleszkedés annál nehezebben megy. Eleinte azért gyanakszanak rám az inastársak, mert hallották, hogy valami banki ajánlással kerültem közéjük. Amikor meg rájönnek, hogy nincs közöm a tulajhoz, és nem vagyok besúgó, az érettségim lesz gyanús nekik. Nem értik, mit keresek köztük, újra meg újra belém kötnek. Az egyik „segéd úr” egyszer nekem is jön ok nélkül, úgy kell szétválasztani bennünket. Tehetetlenségemben sírni tudnék.

Később javul a helyzet, de a gyanakvásukat továbbra is éreznem kell. Hamar kiderül, hogy szervezett munkások, szocdem párttagok, Vándor-kórus-tagok, ilyen-olyan mozgalmárok többé-kevésbé valamennyien, én pedig felvetem egyszer az egyik fiúnak, hogy én is szívesen velük mennék valamelyik hétvégén a Gödi Fészekbe. Ezt meg kell kérdeznie a művezetőtől, mondja erre ez a fiú, és oda is megy hozzá. Én aztán már csak annyit látok, hogy összehajolnak, a fiú rám mutat, a művezető pedig mérgesen megrázza a fejét. A fiú erre furcsa módon sarkon fordul, és vissza se nézve átmegy egy másik műhelybe. Sokkal

később kérdezi csak meg egyszer váratlanul, hogy én tényleg Moszkvában születtem-e, és hogyhogy nem piszkál ezért a rendőrség? És hiába magyarázkodom, tudomásul kell vennem, hogy ha másért nem, hát most meg azért tartanak tőlem, mert félnek, hogy nyakukra hozom a politikai rendőrséget.

Végül csak megszokjuk egymást azért, és úgy-ahogy mégiscsak beilleszkedem. Az anyagmozgatás és a kockareszelés után idővel egyre kevésbé fárasztó és egyre érdekesebb gépmunkákra is méltatnak már, kezdem megtanulni a fémforgácsoló kések köszörülését. Az inasi fizetésem heti tíz pengő, nem valami sok, de havi lakbérre épp elég, tíz pengő még marad is belőle. Sajnos bevezették viszont a jegyrendszert, és bár feketén bármihez hozzá lehet jutni, egy kiló liszt például az eredeti árnak több mint tízszeresébe, öt pengőbe kerül. Nélkülöznünk szerencsére, hála az apám változatlan támogatásának, továbbra sem kell.

Hivatalosan negyvennyolc óras munkahetünk van, szombati szabadnappal. A munkaidő általában reggel hattól délután négyig tart, de nekünk, inasoknak a segéd urak távozása után még meg kell tisztítanunk és le kell zsírozni a gépeket, össze kell takarítanunk a fémforgácsot és a többi szemetet, el kell raknunk a szerszámokat. Ez további egyórás munkát jelent, amiért persze nem jár fizetség.

Angyalföldi lakásunk és a zuglói üzem között gyalog teszem meg az utat. Télen reggelente sötét van még, amikor átmegyek a felüljárón a vasúti pályák fölött, majd a Hermína úton végig a Liget mellett elhaladok. Az Angol Park bejárata melletti éjszakai mulatóból sokszor ilyenkor szállingóznak elő és indulnak haza az alkalmazottak, a zenészek és az utolsó lump vendégek karjaiba csimpaszkodó csinos bárnők. Nekem pedig összeszorul a szívem, és végre valami igazinak: kizsákmányolt szegénylegénynek, szegény, elnyomott proletárnak érzem magam.

A munka mellett tanonciskolába és leventeképzésre is járnom kell. A tanonciskola az érettségizett inasok számára is kötelező, én pedig tulajdonképpen nem bánom, hogy a műszaki tárgyakon kívül például könyvelési alapismeretekre is szert teszek. A heti leventefoglalkozásokon viszont külön zsidó szakaszba kerülök. Míg a többiek fapuskával gyakorlatoznak, mi alázatosan rakodunk, földmunkákat végzünk, ásunk, lapátolunk az angyalföldi Vilmos laktanyában. Én nem bánom ezt sem. Hiszen választottam. Ha zsidónak kell lennem, hát zsidó vagyok, nem vagyok hajlandó megtagadni az apámat. Már csak a rettenthetetlen mongol őseim nevében sem, gondolom dacosan. Nem hagyom magam! És vállamra kapom én is az ásót, úgy, mint a többi zsidó.

Csakhogy a leventeparancsnokunknak meg éppen a tatáros képeken akad meg a szeme, és a személyi adataimat is megismerve úgy dönt, hogy kiemel a többiek közül. Irodai munkára oszt be, azt a feladatot kapom tőle, hogy teremtsék rendet a parancsnokság elhanyagolt irattárában. Itt akad a kezembe egy szép napon, már Magyarország hadba lépése után, egy kötegnyi titkosnak minősített papír, és nekem megakad az egyikken a szemem. Éberségre intő nyomtatvány, a körzeti katonai hatóságokat és hivatalokat figyelmezteti rá, hogy az oroszok magyar nemzetiségű kommunista diverzánsokat és kémeket dobhatnak le az ország területére – nemrég például Salgótarján közelében tettek tűzharcban ártalmatlanná néhány felfegyverzett ügynököt –, és utasítja őket, hogy ha ilyesmiről tudomást szereznek, azonnal értesítsék a körzeti csendőrőrsöket.

Ez mellbe vág. Hát ezt is lehet? Tűzharcban elesni Salgótarjánnál? Nem, diverzáns, áruló, lesipuskás nem leszek. De fegyvert akarok fogni, harcolni akarok én is. A németek ellen.

El is tökélem ezt akkor már hamar. És tépelődni kezdek. Előbb-utóbb besoroznak és elvisznek, nem leszek többé a magam ura. Mit tehetnék, mit tegyek?

– *Valami cseh nevű őrmester volt a parancsnokunk. Na, az nagyon gyanús volt. Felküldött engem ott a kaszárnyában a padlásra, hogy csináljak rendet. És a padlásra röpcédulák voltak arról, hogy mi legyen azokkal, akiket elfognak... mit tudom én, Sárospatakon, mint ejtőernyősöket... Mert az oroszok magyar hadifoglyokat dobtak le, hogy csatlakozzanak ott a szlovák partizánokhoz. És hát erről voltak ott ilyen papírok. A parancsnok meg azt akarta, hogy találjam meg és olvassam el ezeket.*

– *Azt akarta, hogy megtudd...*

– *...hog az oroszok visszaküldik a hadifoglyokat ejtőernyővel.*

– *Sejtette, hogy ilyesmire készülsz?*

– *Azt tudta, hogy Moszkvában születtem.*

– *És akkor ő ezzel biztatott téged? Vagy inkább figyelmeztetett?*

– *Honnan tudjam? Te olyanokat akarsz tudni...*

– *Nem mindegy.*

– *Mit tudom én! Az biztos, hogy baloldali volt. A Magyar Szó vagy micsoda nevű hadifogolyújságban láttam évekkal később egy képet, hogy a csepeliek üdvözlik a bevonuló szovjet hadsereget. És középen a zászlót ő tartja, ez a cseh nevű. Egyébként a zászlóalj parancsnoka, egy hadnagy, az meg később egy ilyen tisztii összeesküvésben vett részt. Budapest ostrománál, a Kálvin téren esett el. Kiment az utcára, és egy repesz végzett vele, még mielőtt a többieket elfogták és kivégezték volna. Egy utcát is elneveztek róla.*

Ugyanezen a nyáron, 1941 nyarán az olasz fasiszták után a németek is megtámadják Görögországot, és úgy értesülök róla, hogy a harcok felerősödésével a helyi ellenállás is szerveződni kezd. Ott a helyem, gondolom, és a hős Byron példája jut eszembe. Fogom magam, és elmegyek a görög követségre. Egyszerűen besétálok, és benyitok az egyik szobába. Az íróasztalok mögül meglepetten néznek rám. Mit óhajtok, kérdezi tőlem az egyik tisztviselő. Jelentkezni a görög hadseregbe, mondom neki. A tisztviselő végigmér, és némi hatásszünet után tökéletes magyarsággal közli:

– *A görög állam megvédi magát, nincs szüksége önkéntesekre.*

Sarkon fordulok, és sietve távozom. De nem adom fel. Nem adom meg magam, csak azért sem.

Beülök egy moziba. Sűrűn járok moziba most. Könnyű jegyet kapni, a jegyüzérek sehol sincsenek már, pedig nemrég még csak rájuk számíhattam, ha többedszer is látni akartam például tavalyi kedvencemet, *A két hold völgyét*, aminek a végén egyszer csak ráncos vénasszony lesz a Himalája hágóján át menekülő pilóta szép ifjú szerelméből. Idén nyáron bezzeg, amióta a mozik a magyar filmeknél kívül jóformán már csak német és olasz produkciókat vetítenek, sokszor – talán a pesti zsidó közönség bojkottja miatt – szinte üres nézőtér előtt, pedig sok kiváló darabot is látni. Ilse Werner vagy Alida Valli kedvéért néha több előadást is végigülök. A kedvencem egy operafilm, a *Tosca*, nem tudok vele betelni, és hajnalonta munkába menet még a Liget fáinak lombjai fölött elúszó báránnyelvről is a halálra készülők Cavaradossi búcsúáriája jut az eszembe. Arról meg persze megint csak a saját fenyegető végzetem, és hogy én juszt sem hagyom magam.

Olvasok is. Van a Hungária körúton egy kölcsönzőféleség – egyetlen körbepolcozott lyuk, hátul ócska pokróccal leterített heverő –, ahol 28 filléres kalandregényeket, P. Howard-műveket és *Angyal*-füzeteket, a ponyvairodalom legjavát lehet pár napra olcsón hazavinni. Ennek az intézménynek én törzsvendége vagyok; a kissé gyanús küllemű tulaj, aki maga is szenvedélyes ponyvaolvasó, sokszor maga hívja fel a figyelmemet egy-egy várható újabb bestsellerre.

A belső kerületek polgáribb, úri világában nemigen akad dolgom, hacsaknem az apámat látogatom meg. Ilyenkor vagy fölmegek hozzá a Rózsadombra, vagy valamelyik divatos vendéglőben, kávéházban találkozunk. Sokszor vele van Dolly, a felesége is, néha egész társaság veszi körül. Rémes emberek, Dolly-félék, nem is értem, hogy érezheti jól velük magát az apám. Politizálnak, pletykálnak, üzletről és pénzről, a zsidótörvények kijátszásának trükkjeiről, árnásításról és strómanokról, a háború kilátásairól, a világ helyzetéről folyik köztük a szó. Európa már ég, de ők a világ közepe. Én meg proliszemmel nézve eléggé ellenszenvesnek, de valahogy ijesztően mulatságosnak is látom ezt a világot. Azt a feltűnően szőke és kék szemű, nercbundás babucit például, egy gazdag zsidó nagykereskedő frissen szerzett őskeresztény feleségét, aki egy csevegős téli séta közben – a svábhgyi Majestic különterméből rajzott ki éppen a társaság a szikrázó napsütésbe – egyszer csak megrázza a szőke fejecskejét, és nyafogó hangon felkiált: – Úgy innék valami finomat! –, a férje pedig erre azon nyomban beinvitálja az egész társaságot a legközelebbi vendéglőbe, miután már a Majesticben is ő állta az egy-két havi átlagjövedelemnek megfelelő összegű ceket.

De nem csak zsidó barátai vannak az apámnak. Cégvezetői rangú banktisztviselőként ő szinte mindenkit ismer, el egészen a szélsőjobbodalig. Egy kórházi főorvos barátja például nyilaspárti prominens, minden második csütörtökön együtt söröznek a Kéményseprőben.

– Jóban volt a hogyszívjával, azzal a Vajnával is, aki...?

– Aki nyilas belügyminiszter lett?

– Azzal. Annak egyszer a lakására engem is felvitt.

– A Vajna Gábor lakására?

– Igen. Ott lakott a Széna téren. És azzal hencegett... lelkendezve mutatta, mit sikerült egy árverésen szereznie. Egy gyönyörű kétajtós cseresznyefa szekrényt. Hogy az az Erzsébet királyné tulajdona volt, és mit tudom én már, mennyit fizetett érte.

– A Vajna.

– Az, igen, a Vajna. Meg hogy a felesége most azért nincs éppen otthon, mert Berlinben filmez. Mint német színésznő. Ezzel büszkélkedett.

– Na jó. Hát ezt a Vajnát meg a feleségét a múltkor is mondtad már. És otthon utánanéztam a neten...

– Hol?

– Az interneten.

– Értem.

– És kiderült, hogy ennek a Vajnának, akit aztán kivégeztek...

– Kivégezték, igen.

– ...szóval, hogy egyáltalán nem színésznő, és pláne nem német volt a felesége, hanem Erdélyből származott, és ő is politizált. És hogy az anyját, vagyis a Vajna anyósát, zsidó hírébe keverték, és ezzel zsarolták a Vajnát a nyilas riválisai.

- Tényleg?
- Tényleg. Úgyhogy szerintem rosszul emlékszel.
- Sag schon!
- Azért meg ne sértődj.
- Nem sértődtem meg.

Én mindenesetre úgy érzem, hogy nekem nem az apám ismerőseinek világában, nem a belvárosban és nem a Rózsadombon vagy a Svábhegyen, hanem a prolik közt van a helyem.

De aztán ez az érzés is oldódni kezd. Inasból segéd úrrá avanszállok, megvetett páriából keresetre és önfenntartásra, sőt családfenntartásra képes szakmunkás lesz belőlem. Ettől pedig pedig nemcsak a tekintélyem nő meg Angyalföldön és Zuglóban, hanem az önbizalmam is megerősödik. Barátaim is lesznek. Jár még a tanonciskolába néhány hozzám hasonlóan pályamódosításra kényszerülő zsidó fiú, és hármukkal, Bernstein Emillel, Krausz Lászlóval és Hevesi Istvánnal jó barátságba keveredek. A vadevezés hoz össze bennünket. Néhány római-parti kirándulás után veszünk hamar közösen egy használt kétpárevezős hajót – ha szűken is, de futja a szakmunkásbérünkből –, amit apám egyik ex-kormányzószárnysegéd ismerősének a csónakházában sikerül elhelyeznünk.

A kílbotnak az *Epsilon* nevet adjuk, négyünk közös érdeklődési körére utalva vele. Egy ideje tudniillik matematikát is együtt hallgatunk a Pázmány esti szabadegyetemen. Az iram nekem kissé gyors ugyan, de nem szólok senkinek, és hősiezen igyekszem megbirkózni a differenciálegyenletek kvalitatív elméletével vagy a Riemann-féle geometriával. A matematikán kívül ugyanakkor a filozófia és a művészettörténet is fölkelte az érdeklődésemet. Észreveszem ugyanis, hogy ezeket a tárgyakat csupa csinos lány látogatja. A lányokat én ugyan – gyávaságotam gőgös merevséggel álcázva – megszólítani se nagyon merem, és általában csak lopva méregetem őket, de az előadások tartalmasak, és bőven rám fér némi humán tudomány.

Négyünk közül a kissé erőszakos modorú Emil a hangadó, és a nagyobb szabású túrákat is ő szervezi nyári hétvégeken, de a hajóba ülve, szentendrei gyerekként és gyakorlott vadevezősként már úgy érzem, hogy én vagyok a sztár. Egyszer-egyszer a Szentendrei-szigetet is megkerüljük, ami még két nap alatt sem kis teljesítmény. A nagy Duna-ágon fölfelé Nógrádverőcénél kikötni, és egy bizonyos parti vendéglőben békebeli habos kávéval uzsonnázni tejeskaláccsal, erdős ligetek és fűzések mentén ütemesen megfeszülő izmokkal suhanva, verejtékező homlokkal pillantani föl a pasztellék domb- és hegyoldalakra – majdnem tökéletes élmény.

Azért csak majdnem, mert most, hogy Tóth Tihamér püspök nem parancsol már nekem, belátom, hogy hiányzik még belőle valami. A nő. Egy lány. Akit imádni lehet, aki hagyja magát imádni.

Ekkor tűnik föl Zsuzsika. Kalocsai Zsuzsi tizenöt éves, hosszú, sötétszőke copfot visel, kék a szeme, hamiskásan mosolyog, és Bernstein Emil szerezte őt, ráadásul ragaszkodik is hozzá. Pedig a túskehajú és gülüszemű Emil, akinek Pesten minden második lány az unokatestvére, számomra érthetetlen módon nagyon könnyen ismerkedik. Én meg zavaromban, nehogy otromba legyek, inkább közömbösséget színlelek, ha megtetszik valaki. Ezért aztán egy darabig csak titokban merek rajongani Zsuzsikáért. A gyárban, munka közben is róla ábrándozom, ha nem éppen a háborún, és persze a saját háborús

kilátásaimon jár az eszem. És Emilékkal is sűrűbben találkozom őmiatta. Hármukkal télre már annyira összeemelegszem, hogy karácsony másnapjára meghívom őket magunkhoz Angyalföldre pilmenyit enni. Anyámat a fiúk egy csokor virággal köszöntik, én pedig egy üveg konyak mellé a Renan-féle *Jézus életét* kapom tőlük ajándékba. Az ajándék nyilván célzatos, Emil, Laci és István nagyon is tudják – hiszen a csónakházi öltözőkabinunkban megtapasztalhatták –, hogy különbözöm tőlük. De tudniuk kell azt is, hogy nekem az egzotikus furcsaságom ellenére eszem ágában sincs megtagadni a közös zsidó sorsot.

Van Zsuzsikának egy nővére is. Klári haja fekete és göndör, neki Krausz Laci udvarol. Az ő kapcsolatukat valamiért akceptálják a lányok szülei, és alkalmanként a Dunára is elengedik őket. Ilyenkor kikölcsozünk még egy csónakot, én pedig mindig úgy igyekszem, hogy a Zsuzsikáéba kerüljek. És evezőhúzásonként addig-addig figyelgetem őt sandán, dagadó izmokkal addig-addig vágom a flegma pofákat, míg végül valamelyik pihenőkor édes kettesben nem maradunk a parti bozótosban, és a nyakamba nem borul akkor a barátom szívszerelme. És itt kezdődik a mi kettős életünk; mi ugyanis valamiért – nem világos, hogy Zsuzsika, Emil vagy mindkettejük, netán az én még mindig patyolattiszta férfiúságom miatt-e – ragaszkodunk hozzá, hogy ami köztünk van, annak titokban kell maradnia.

Titokban is marad, csak egyszer, egy asztal-, pontosabban pohártáncoltatáskor derül ki majdnem. A dunai szezon befejeztével, késő ősztől kezdve ugyanis valamelyikünknek, talán Lacinak vagy Istvánnak, az a vicces ötlete támad egyik este Kalocsaiéknál, ahová gyakran följárunk mindahányan, és épp megint a borús jövő kilátásait latolgatjuk, hogy kérdezzük ki a szellemeket, rendezzünk szeánszot. Én nagy komolyan legyintek, hogy a spiritizmus humbug, Emil viszont még komolyabban kijelenti, hogy szerinte igenis kell hogy legyen benne valami, és már magyarázza is, hogy fizikailag hogyan hathat dielektromos anyagra az agyi energiakonzentráció, és így tovább. Klári rövidre zárja a vitát: próbáljuk ki, mi az igazság, táncoltassunk asztalt. Emil meg már vezényel is, lekapcsolja a világítást, helyet foglalunk a nagy ebédlőasztal körül, a kisujjainkat összeérintve rátenyerelünk, és koncentrálnak.

Eleinte még fel-felvihog valamelyikünk, de hamar elkomolyodunk, és egyre jobban sikerül összpontosítanunk, aminek alig fél óra múlva meg is van az eredménye: az asztal – előbb talán Emilnél, aztán sorra valamennyiünkénél – lassan megemelkedik, majd visszazökken. Ettől fogva aztán már kérdezni lehet a szellemtől, az pedig egy koppantással jelezheti, ha igenlő, kettővel, ha nemleges a válasz. Így társalgunk vele egy darabig – sorskérdések helyett tulajdonképpen csak aziránt érdeklődve, hogy létezik-e egyáltalán, és ha igen, akkor tudja-e, kik vagyunk mi –, majd amikor már belejöttünk valamennyire, úgy döntünk, hogy áttérünk inkább a pohártáncoltatásra, mert az kevésbé fárasztó, és szaporább is. És a kérdéseinkre a szellemnek ettől fogva egy papírlapra rajzolt, betűkkel és számokkal ellátott dupla körön felfordítva araszoló pohár segítségével kell megformálnia a válaszát.

„Hogy hívják a hajónkat?” – kérdezi a szellemtől István. „E...” *Epsilon!* „Ki a Laci menyasszonya?” – teszi őt próbára Klári. „K...” Klárika! „Kibe szerelmes a Zsuzsika?” – kiáltja belé ekkor fújtott hangon, kiforduló szemekkel a félhomályba Emil. A pohár nyílegyenesen megindul a nevem kezdőbetűje felé, Zsuzsika az utolsó pillanatban kap észbe, és tesz egy hirtelen mozdulatot, amitől a pohár, mintegy véletlenül, felborul, és Emil felé gurul. Emil elkapja, és Zsuzsikára néz, de Zsuzsika csak annyit mond bosszúsan:

– Hülyeség ez az egész, hagyjuk a fenébe.

És több szeánszot aztán nem is rendezünk már.

ZALÁN TIBOR

I Részlet egy lassúdad regényből I

PAPÍRVÁROS-SZILÁNKOK

egy várban bolyongok : ismerős környék : valami vár : senki se vár : vagy ismerős : nem jár senki az utcán : ez üres vár : ismeretlen házak között : belököm a nagy tömör ajtót : tudom hogy melyiket kell : nem tudom hol járok : nincs bezárva : kitárul sarkig : sokáig megyek fölfelé a lépcsőn : megyek és nem haladok : néha szűk csigalépcsőn kínlódom fölfelé : azután az ajtó előtt állok : ide jöttem : kopott és rideg : kopogtatás nélkül lépek be : mindenki feláll : engem néz : nevetek de nem nevetnek vissza : az asztalokon névjegytáblák : akkorák mint a plakátok : nagyobbak : és lengenek a szélben : a szélük fölpöndörödik : kusza betűk : nem tudom kibogozni őket : kínai jeleknek tűnnek : mindegyik asztalnál ül valaki : négyen vannak : hol öten : melyik az én asztalom : nincs üres asztal : kinézek az ablakon : lüktető tér van kint : ismerem jövök rá : de nem tudom a nevét : mindig is oda nyílt ez az ablak : de nem volt ilyen kopott a tervezőiroda : négy asztal : öt asztal : vagy négy asztal : keresem melyik az én asztalom : piás szomszéd áll fel először : akinek köpenyzebébe belülrre varrva a zseb : zsebben cseszkós laposüveg : laposüvegben pálinka : rosszak a fogai : rossz a lehelete : érzem szétnyitja a fehér köpenyét mint a mutogató bácsik és a két belső oldalra varrt zsebből egy-egy laposüveget halászik elő : cseszkó baszd meg de nem az van benne : kérsz : rázom a fejemet nem kérek : diszkrétan elhúzódom : szétnyitja a fehér köpenyét : hervadtan lóg a farka : vékony mint egy ceruza : mutogató bácsik : a belső oldalra varrt zsebből laposüveget halászik elő : cseszkó baszd meg : de nem az van benne : kérsz nem kérek : az ajtóval szemközti ablaknál feláll a csaj : hatalmas dudái vannak : fél fordulattal áll : azt hiszem ezt én is megbasztam már : hatalmas és puha mellek : ha hanyatt fekszik két oldalra szétesnek : a szájban fogpiszkáló : forgatja a fogai közt : mindig fogpiszkáló : szopás közben is : zöld neonruhában van : lekapcsolja a villanyt : világít a sötétben : a hirdetésre jöttél : nem ismersz meg : hagyjál lógva baszd meg : visszaül : milyen hirdetésre : egy ötvenesért orálishan kielégítelek : de hát én itt dolgozom : faszomat dolgozol te itt : a hátát nézem : szép háta van : keskeny a csípője : széles a válla : kétoldalt látszanak a mellei : hátulról is : ülj le és kezd el a munkát :

a jobb oldali csaj rajzol : előrehajol a rajztáblára : a ruhája elválik a testétől : nem hord melltartót : a résen át láthatóvá válnak gyerekesen kicsi mellei : hagyd már ezt a szerencsétlent : nem látod hogy bajban van : mitől lennék én bajban : hát attól hogy kihullott a fogad : és a számba nyúlok : és tényleg nincsenek fogak a számban : hol vannak a fogaim : először csodálkozom : aztán megijedek : aztán elundorodom : hát ott vannak : a fehér köpenyesre mutat : az ő szájában van : és tényleg : ahogy nyitott szájjal kacag : meglátom fogaimat a szájában : nem rossz fogak : nem látszik bennük a tömés : odvak látszanak : ülj már le na : hova üljek : hát van itt egy üres asztal : a hátam mögé mutat : mindjárt jönnek a megrendelők : mit rendelnek : hát terveket : de mi tervezőiroda vagyunk : mi azért vagyunk hogy rendeljenek tőlünk : várok : mindenki dolgozik : legalább tíz asztal van most körülöttem : ismeretlen emberek

ülnek mögöttük : micisapkában vannak : én apám micisapkájában : nem érdekelnek : szem-
 ügyre veszem a rajzasztalomat : egy bakra van fölrakva : hat csigával és damillal működő
 függőlegesen csúsztható vonalzókkal : élvezem hogy értek hozzá : ezekkel húzzuk a víz-
 szinteseket : Rotring tuskihúzó : szeretem az illatát : bámulom a két ablak közötti hatalmas
 posztert : Le Corbusier portréja : kétoldalt épületek teljes tervdokumentációi : dossziékba
 rendezve : az enyéme is közöttük vannak : látom őket : pauszpapír hengerei : kávéfőző
 kávé cukrok bögrék kis asztalon a sarokban : espresso-filing : innék kávét : de nincs nálam
 pénz : becsületkassza van : abba nem illik kölcsönpénzt rakni : kinézek az ablakon : az autó
 elindul a tér közepéről : lejtőn le a cukrászda felé : rángatózva halad : meg-megrándul :
 nem ül benne senki : Steyr-Puch : igazi márka : rövid rángásokkal vergődik lefelé : belerohan
 a cukrászda kirakatába : nem halom a csőrömpölést : száll az üveg : kinézel az ablakon :
 elindul egy autó a lejtőn : a cukrászda kirakatába rohan bele : a főnök titkárnője behozza
 a kisgyereket : meg egy asszonyt : szevasz tervező : szevasz édes : megvolt ő is : vagy csak
 úgy emlékszem : a kisgyerek féllábú : állnak előttem az anyjával : tervezz neki új lábat : de
 én nem tanultam lábakat tervezni : dolgozz és ne dumálj : halkan mondja : ridegen : ring
 a segge kifelé : riszálja : hosszú a felsőteste : eszembe jut hogy ezt szeretem : amikor ül
 rajtam : és én nézem a hosszú izmos hátat : igenis tervezzen neki egy új lábat : az asszony
 felemeli a hangját : a gyerek anyja : sok pénzt fizettünk érte : a kisgyerek nagyon sovány :
 nagyon nagy feje van : hagyjanak békén próbálkozom : nem értek én ehhez : tervezzen : a
 nő sziszeg : tekergőzik mint egy kígyó : nem tervezhetek : nem értek hozzá : tervezz baszd
 meg : a kisgyerek is sziszeg : te ne szólj bele : igyekszem csúnya arcot vágni : új lábat akarok
 : rombol : elfogy a türelmem : csináljon neked az anyád : látom hogy dühbe jön : izzik a
 gülüszeme : felállok de fellök : apa te szemét vagy : nekem ordít : velem : nem vagyok az
 apád : fölállnék : mielőtt fölegyenesednék rám ugrik : tipor rajtam : ugrál : táncol : hogy
 nem esik el fél lábon : táncolva : egyre nehezebb : rettenetesen nehéz : egyre nagyobb : és
 egyre dagadtabb : már olyan mint egy luftballon : feje a plafont veri : a padlóról komikusan
 kicsinek látszik a nagy fej : egyetlen foga van : kimered az alsó ínyéből : világít a sötétben :
 az erkélyről kiabálnak : gyere igyál valamit : elindulok : kilépek : egy folyosóra érek : mintha
 szálloda amerikai filmben : hosszú üresség kétoldalt ajtókkal : megyek : nem kanyarodik
 hanem csak tart : kurva messze vagyok : érzem : a folyosó beletorkollik a pincébe : valami
 bár : Neonsirály : világít a felirat a pult fölött : a földön szétszórta mogyoróhéj : térdig járok
 benne : nehezen haladok : az albán tulaj kihajol a pultból : na visszatértünk : rikolt déliesen :
 visszatértünk : hallom a hangomat : adj egy dupla whiskyt : leülök az egyetlen asztalhoz : az
 asztalnál már ott ül a kisgyerek : az anyjával : nem vettem észre őket előbb : néznek : nem
 állok föl : az albán bádögbögrében hozza a whiskyt : nyúlnék érte de a gyerek megelőz :
 felkapja és egy hajtásra megissza : az egészet : nevet : kinevet : mutatja hogy van lába : lá-
 tom : két egészséges lába van : honnan szerezted : a tervezőintézetből : ideadták a te egyik
 lábadat : lenézek : tényleg hiányzik a bal lábam : de neked a jobb lábad hiányzott : száraz és
 ingerült a hangom : így jártunk : legfeljebb kacsalábam lesz : int az albánnak hozzon még
 egy whiskyt : baszd meg akkor most én lettem féllábú : így jártunk mondja : megint vigyo-
 rog : felugrok : nyomban elvágódom : mögöttem fölcsattan a röhögés : csikorogva török
 bele az arcom a mogyoróba : valaki belerúg az oldalamba : az albán : záróra : részegeknek
 záróra : a kisgyerek elindul a földfelszínre vezető három lépcsőn : a lábammal : így jártunk :
 visszanevet : a lépcsők recsegnek : sötét van az arcában

**TÓTH
KRISZTINA**

I Részlet: A majom szeme című készülő regényből I

EZER ÓZ

A Biedergasse négyes szám alatti fogászat hűvös, visszhangos előterében megszólalt a kaputelefon. Az asszisztensnő megnyomta a gombot, aztán visszasietett a belső helyiségbe, és becsukta maga mögött a fényes, fehér ajtót.

A páciens néhány másodperccel később újra megnyomta a kapucsengőt, mert miután átkelt a belső udvaron, a lépcsőházi ajtón is be kellett jutnia. Nem sietett eléggé, a kapu tizenöt másodperc múlva automatikusan lezárt. Azért torpant meg, mert a hatalmas üvegtetőt bámulta. Megállt megcsodálni az egykori bérház lefedett tetejét, ami szúrten engedte csak be a napfényt, és ami előkelő hotelhez tette hasonlatossá az átalakított lakóépületet. Az jutott eszébe, hogy a budapesti lepusztult bérházak többségét is rendbe lehetne hozni, és gyakorlatilag bármelyikből kialakíthatnának valami ehhez hasonló, visszafogottan elegáns épületet. Mire átért a műkövel borított udvaron, a belső lépcsőház kapuja már bezárult. Az asszisztensnő, kezében a fertőtlenítős flakonnal, ismét beengedte, és átszólt a szomszédos helyiségbe a fogorvosnak, hogy megjött a háromórás beteg. Idősebb hölgyre számított, azok nem szoktak átérni a belső kapuig.

Az üvegasztalon női magazinok hevertek, és néhány évvel ezelőtt kiadott National Geographic. A középkorú nő, aki megérkezett, felakasztotta a blézerét, aztán leült, és belelapozott az egyik újságba. Találomra belefogott valami fényképekkel illusztrált írásba a bozóttüzekről, amikor a nevét hallotta odabentről, a magasfényű ajtó mögül.

Mielőtt időpontot kért volna ide, alaposan tájékozódott. Végignézte az esztétikai fogászati szolgáltatásokat, összehasonlította az árakat, és igyekezett utánaézni a fórumokon annak is, hogy a rendelőkkel mennyire voltak elégedettek a páciensek. Megnézte a magyar rendelők árait is, de úgy döntött, nem teszi ki magát a lelkiileg megterhelő utazásnak, inkább keres valamit helyben. A biedergassei fogászat szinte minden fórumon maximális értékelést kapott, és néhányan le is fényképezték az elkészült fogsorukat, előtte-utána fotókkal mutatva meg a különbséget. A legtöbben persze új, jobb életet, szerelmet, munkahelyet reméltek a fogásztól, amit az nem tudott nyújtani, a váró falát mindenesetre boldog, szélesen mosolygó családok képeivel rakta tele, akik világos színű ruhákban, vakítóan tiszta lakásbelsőben csináltak mindenfélét, amit az emberek soha nem csinálnak együtt, kizárólag a reklámokban és a bútórúházak katalógusaiban. Csoportosan főztek, ugráltak a fűben, vagy arcukon infantilis mosollyal labdajátékot játszottak, mint valami szürreális, vérrokonoknak szervezett csapatépítő tréningben.

Amikor az imént felpillantott a bozóttüzekből, amelyekben több mint ezer óz égett el, egy tollasozó család képét látta a szemben lévő falon. A képre kék szűrőt tettek. Tapasztalata szerint a lakberendezési magazinok is imádták ezt a szürkés-kékes alaptónust. Hűvös nyugalmat, eleganciát sugallt, olyasfajta biztonságos életet, amelyet nem érinthetnek tragédiák, bozóttüzek, és egyáltalán, olyat, amelyből ki

van hagyva a vér és a rozsdá minden baljós, vöröses árnyalata, a genny tompa sárgája, a gyulladások lüktető pirosa, végső soron teljesen ki van küszöbölve belőle a rothadás, enyészet és a pusztulás.

Mezítláb, fehér ruhában tollasozni, benettonzöld fűben. Ilyen lehet a működő család. A másik, ezüstkeretben, plexi alatt kiállított plakáton egy szintén kékes szűrővel fényképezett ősz férfi volt látható, aki nemcsak a feliratban felsorolt fogágybetegséget győzte le, hanem a fogágybetegség képében alattomosan támadó időt is, és innentől fogva mezítláb, harmincévesre retusált testtel, hófehér hajjal üldögél egy, a kék fellegekkel egy magasságban elhelyezkedő, minimál stílusú teraszon, amely mögött, valahol a kép bal szélén egy lepkeszerű, könnyed vitorlás lebeg a tükörsima tengeren. Minden súlytalan és levegős, abban az üveg mögötti világban nincsenek baktériumok és nincs hazugság. A nő éppen azon gondolkodott, hogy a boldogságot és időtlenséget sugalló képeken ugyan miért nincs soha senkinek cipője, amikor váratlanul kinyílt a fényes, fehér ajtó, és ismét a nevéen szólították. Tekintete rögtön az orvos lábára tévedt, hátha ő az a felhőtlen, mezítlábás férfi a képről.

A klumpás fogász, aki behívta őt, tényleg meglepően hasonlított arra a vitorlázó, ősz pasasra. Ötven körül járhatott, szabadidejében nyilván maga is vitorlázott, és feltehetően minden válásakor hibátlan mosolyt és vízparti házat hagyott a volt feleségre.

Gondterhelten, hosszan nézegette a panorámafelvételt. A nő azt hitte, felfedezett rajta valamit, amit a korábban őt kezelő orvosok esetleg nem vettek észre. Valami apró eltérést, gócot. De nem. Az orvos magával a felvétellel volt elégedetlen. Gyenge minőségűnek találta, olyannak, amit egy korszerűtlen, öreg géppel készítettek. Azt javasolta, hogy a biztonság kedvéért csináljanak egy újat, akár most rögtön, itt a szomszéd helyiségben.

A felvétel alatt az állkapocsnak egy millimétert sem volt szabad elmozdulni. A körkörös röntgen ismét számba vette a nő fogait, mint valami hangosan berregő és kattogva számoló robot. Az állat közben egy kis fehér támasztékon kellett nyugtatnia, mintha kipecskelték volna a fejét. Az elkészült panorámakép meglepő ellentétben állt a váróban látott levegős tájpanorámákkal. A fekete-fehér felvételen a két koronás rágófog természetellenesen fehérlett, a többi pedig meglepően hosszúnak, szinte pálcikaszerűnek látszott az ínnybe hatoló mély gyökerek miatt.

Amikor az orvos felemelte a képet, és egy mágnessel az átvilágító táblára rögzítette, a nő agyában felvillant egy másik, ehhez meghökkentően hasonló látvány. Rájött, hogy mire emlékezteti ez a fekete-fehér szerkezet, ez az állkapocs. A kép, meglepő módon, az apja régi, fekete, robusztus írógépét juttatta eszébe. A betűk voltak a fogak, az állkapocsba csatlakozó foggyökerek pedig a gép finom fémkarjai, amelyek írás közben süllyedtek és emelkedtek.

Gyerekkorában nem volt szabad a Remingtonhoz nyúlnia, amit az apja a saját nagyapjától örökölt. A takarítónő is óvatosan, nedves kis törülközőkkel tisztogatta, és bár a gép kifogástalanul működött, senki sem használhatta, az apja előjoga volt papírt fűzni bele és leütöni a billentyűket. Amikor egyszer az ölében ülve végre ő is kipróbálhatta, rájött, mekkora erővel kell a betűkre csapni ahhoz, hogy a gép engedelmessédjék. Ha csak egyszerűen rányomott a billentyűre, a papíron még csak meg sem látszott a betű nyoma.

Később, amikor felnőttként találkozott hasonló szerkezettel, az ujjában érezte annak a régi gépnek a hideg, elutasító keménységét.

Az orvos még mindig a magyarázott, a képre mutogatva. Azt mondta, a szabálytalanságok és a két javított rágófog ellenére ez a fogsor lényegében ép, és ő ép fogat, megmondja őszintén, nem szívesen csiszol le. A nő korában, fogott bele egy újabb gondolatmenetbe, még bőven belevághatnak egy körülbelül kétéves, alaposan megtervezett fogszabályozásba, amiben egy kolléga lenne a kedves beteg segítségére.

A nő körülményesen feltornázta magát a mélyen hátradöntött bőrszékből, és határozottan azt felelte, hogy nincs erre két éve. Mindössze egy hónapja, vagy talán annyi sem. Tökéletes fogsort akar, olyat, amilyenre kamaszkorától vágyott. Nem tud várni.

Ez esetben, ha őt ez tényleg ennyire zavarja, sóhajtott elbizonytalanodva az orvos, akkor kénytelen lesz mégis lecsiszolni a kiálló metszőfogakat, mert így tudja csak korigálni a fogsor vonalát. Még egyszer ellenőrizte a két kifogásolt fogat, és tükörrel megnézte, nincs-e rajtuk valahol lyuk, sérülés, miközben a maszk mögül visszakérdezett, hogy valóban azt szeretné-e a hölgy, azt kívánja-e, hogy csiszolják le az egészséges szemfogait, és illesszenek rá koronákat.

le, a eeé.

Ez esetben, folytatta a férfi, miközben letette a tálcára az eszközeit, és egy gombbal ismét függőleges pozícióba állította a széket, legelőször a koronák anyagáról kell közösen dönteniük. Ő személy szerint a cirkóniumot vagy a kerámiát javasolja, mert mind a kettő természetes hatást kelt, és a szakembereket kivéve senki sem veszi majd észre, hogy itt fogsorjavítás történt. De könnyen lehet, mosolygott, hogy a hölgynek más, határozott elképzelése van erről.

Nincs, felelt a nő, és köpött egyet a csészébe.

Már másnapra kért egy új időpontot, hogy levegyék a mintát, és mielőbb eljuttathassák a fogtechnikushoz.

Csütörtökön délután ismét csöngetett a biedergassei rendelő ajtaján, és sikeresen átért a belső kapuhoz, még mielőtt a berregés abbamaradt volna.

Az orvos maga nyitott ajtót, és miközben ő letette a ballonját, mert aznap szeles idő volt, sokkal hűvösebb, mint előző nap, ismét rákérdezett, hogy alaposan átgondolta-e a tegnapi megbeszélést.

Át.

A harapásmintát többször is levették, aztán az orvos készített egy nyomatot a fogsoráról. Ezt követően kapott egy érzéstelenítőt. A váróban tovább szeretne volna olvasni a bozóttüzes cikket, de az előző nap forgatott National Geographic-szám nem volt sehol. Ki vihette el?

Miközben a fogait csiszolták, végig az apja írógépe járt a fejében. Vajon melyik két betű lehet az a két szemfog? Elhatározta, hogy utána néz majd ennek. A csiszolást követően az orvos beecsetelte valami folyadékkal a fogcsonkokat, és átnyújtott neki egy tükört.

Elrémült a látványtól. A két metszőfoga úgy nézett ki, mintha valami barbár szertartás keretében hasonlatossá akarták volna őt varázsolni a törzs totemállatához. Egy tigrishez, mondjuk. A hegyes fogcsonkok úgy meredeztek kétoldalt, mint valami ragadozó tépésre váró, túéles fogai. Ijesztővé tették az arcát, amit amúgy is szürkévé sápasztott a lámpákból áradó erős, kékesfehér fény.

Az orvos néhány perc múlva erőteljes mozdulattal felragasztotta az ideiglenes műanyag fogakat, és ismét átnyújtotta a tükört.

Hirtelen, mintha valami filmes trükkel varázsolták volna vissza, ismét átvedlett civilizált emberré. Ez újra az ő arca volt, ajkának megszokott vonala, a kissé kiálló szemfogakkal.

Négy nap várakozás után, vagyis következő hétfőn már jöhetett vissza a végleges fogakért. Addig pedig nem haraphatott bele semmi keménybe.

A Biedergassén késő délutáni forgalom volt. Egy nő éppen az üvöltő kislányát igyekezett elvonszolni a kirakat elől. A gyerek nem akart továbbmenni, kitépte a kezét az anyjából, és kis, rózsaszín kabátkájában lefeküdt a járdára, miközben Hello Kitty-s csizmácskáival vadul rugdosta az aszfaltot. Az arca csupa takony és nyál volt a sírástól, és a szája egészen ellilult az üvöltéstől. Amikor az anyja felnyalábolta, apró ökleivel csépelni kezdte a vállát.

Nehéz volt őket kikerülni a keskeny járdán. A ballonkabátban áramló belvárosi közönség tudomást sem vett a kínos jelenetről, mintha nem hallanák a hisztérikus visítást. Ha az anyaságra gondolt, korábban is mindig ilyen jelenetek jutottak az eszébe. A bömbölő, magából kivetkőzött lánytestvére, aki az ágyon összekuporodva tépkedi a lepedőt, amikor az apjával költöznek, miközben ő a táskák között áll fegyelmезetten, kezében az egyetlen kiválasztott plüssel, szívében a reménnyel, hogy megdicsérik majd a nagyok. Az anyja is eszébe jutott. Már csak halványan emlékezett a gyerekkori arcára, de ezekben a még felidézhető jelenetekben is folyton csak sírt, vagy az ajtókat csapkodva kiáltozott.

A zöldéségesnek járdára kipakolt árúját meg kellett kerülnie, elhaladtában lecsípett egy kövér fürtről egy szem szőlőt. Aztán észbe kapott, hogy talán még nem szabad ennie, úgyhogy ledobta. Jól fészült férfiak és zárt arcú nők jöttek vele szembe. Jól öltözött bécsiek. Hiába élt itt gyerekkora óta, nem sorolta magát közéjük, ő itt idegen volt.

Az imént is ledobott egy szem szőlőt, szemetelt, ahogy ezek sohase tették volna.

Hazafelé tartottak mind a családjukhoz, a jól temperált életükbe, rendezett otthonaikba. Ha belepillantott az arcukba, jellegtelennek és szinte egyformának érzékelte őket. Valamiért úgy képzelte, hogy mindegyikükhöz tartozik valamiféle szerető háttér, hogy még a legunalmasabb, köpcös férfit is várja valaki, hogy az a ritkás hajú nő, aki átment a túloldalra, és akinek kicsillan a fénylő fejbőre a szőke haj alól, ez az ismeretlen nő is valaki mellett alszik éjszakánként egy franciaágyban, és ha hajnalban kidugja sápadt, vézna lábait a takaró alól, hogy felkeljen, akkor egy álmos férfihang megkérdezi tőle a sötétben, hogy hova megy. Valaki még ehhez a vértelen testhez is hozzáér időnként, sőt szépnek vagy legalábbis szerethetőnek látja. Ilyeneken tűnődött, miközben haladt a lassan sötétedő utcákon.

Egy autó rádudált, pedig neki volt elsőbbsége, hiszen már lelépett a zebrára. Szemüveges férfit látott a szélvédő mögött, de épp csak egy villanásnyi ideig, mint valami filmen: már sietett tovább a túloldalra. El kellett még intéznie néhány fontos dolgot. Megvennie azt a kék ruhát, amit a katalógusból kinézett. Megírnia a levelet az apjának. Azt is el kellett végre döntenie, hogy mivel írja meg. A kézírást túl drámainak találta, olyan gesztusnak, ami valami színpadias súrlófényt ad az eseményeknek. Ha magánemberként gyakorolta írt volna kézzel, és nem lett volna olyan idegen számára a toll és a papír, nem érezte volna annyira mesterkéltnek ezt az ötletet. De így annak tűnt. Ő pedig irtózott a melodrámatól. Egy számítógéppel írt és kinyomtatott búcsúlevelet viszont kissé hivatalosnak talált volna. Szenvtelennek, mint valami okiratot. Megint eszébe villant az a régi, öreg írógép, hogy azzal vajon mi lett, hová kerülhetett. Felvillanyozta az ötlet, hogy esetleg azzal írhatná meg a levelet. Vagy legalábbis egy pontosan olyanal. Ez lett volna a tökéletes, a legelegánsabb megoldás.

Miközben lépegetett, a nyelvével önkéntelenül is a két idegen szemfogát piszkálta. Olyan érzése támadt, mintha vendégségben tartózkodnának a szájában: szokatlan volt a tapintásuk.

Gondolatai visszatértek az egykori írógéphez, és váratlanul beúszott az emlékezetébe egy délután, amikor az apja kivételesen megengedte, hogy papírt fűzzenek bele, és írjanak rá együtt valamit. Különleges alkalom lehetett, talán valakinek a születésnapja. Ő már ismerte ugyan a betűket is, de a magyar helyesírás, mivel akkor már évek óta Bécsben éltek, nem igazán ment neki. Emlékezett, ahogy az apja magyarázta neki, mit írjon, és ő folyton elrontotta, újra és újra melléütött. Szívélyes, azt nem pontos j-vel írjuk, pirított rá ingerülten az apja, hanem elipszilonnal. Ő pedig, erre világosan emlékszik, riadtan várt, hogy segítsen neki, mert fogalma sem volt, mit jelenthet az a szó, hogy elipszilon.

De hát miért kell mindent a szádba rágni?!

Megint megtapogatta belül a nyelve hegyével a két különös, síkosan idegen fogat, és elmosolyodott.

Biztos, hogy találni fog valahol egy olyan írógépet. Nyilván árulnak ilyet a régiségeket kínáló portálokon, csak körül kell nézni. Ez lesz az első dolga, ha hazaér. Lépkedett a járdán, és azon gondolkodott, mi annak a mondatnak az értelme, amit az apja annyiszor ismételtetett, amikor kislány volt.

Miért kell mindent a szádba rágni, mi?!

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR

I Részlet a Gyorsan vágóznak mind a holtak című regényből |

A SIVATAG AKNÁI

Elmosolyodtam, felálltam a székből, hogy sétáljak egyet.

„Csak ide megyek a ház elé” – mondtam Khálidnak.

Már vaksötét volt, a házak ablakaiban pislákoltak a fények. A határ betonfalain lévő örposztokban reflektorok szurkálták az éjszakát.

Remegni kezdett a föld. A kifőzde ablakai zörögtek fakereteikben. Láttam, hogy Khálid feláll az asztaltól. Hevesen integetett, hogy menjek vissza. Elindultam visszafelé, bár a legkevésbé sem tartottam jó ötletnek, hogy egy épületben várjuk ki a földrengést. A remegés erősödött. Akkorra jöttem rá, hogy mi történik, mikor visszaértem az asztalhoz, és a bejárat felé fordultam.

Egyiptomi páncélozott csapatszállítók húztak el a kifőzde előtt. Gyorsan mentek. Nem láttam még lánctalpas gépeket ilyen sebességgel közlekedni. A lövegtornyai-
ikban az ötvenes kaliberű amerikai gépágyúk mögött becsatolt sisakú katonák ültek. Vagy húsz hajtott el teljes sebességgel, majd újra csend lett. Khálid káromkodott, majd visszaült a székre.

Beduin káromkodás volt, ízes és végiggondolt. Sokkal inkább rokon az átkokkal, mint a szitokszavakkal. Egy beduin sosem nevez néven senkit. Nem emlegeti fel az édesanyja foglalkozását. Általában Istent hozza szóba, és fohászkodik, hogy Isten mit tegyen az illetővel. Konkrétan rontást kér rá, aminek számtalan változata van.

Hallottam olyat, hogy azért fohászokdtek, valakinek csak lánya szülessen, de olyat is, hogy romoljon el a kocsjia. Hogy betegedjen meg valaki, hogy ne temessék el tisztességesen. Aztán hallottam ezeknek a kombinációit is. Például hogy valaki kapjon rákot, csak lánya szülessen, és romoljon el a kocsjia. Mindez lehetőleg egyszerre.

Hogy essen meg vele valami tisztességtelenség, hogy veszítse el a becsületét. Isten átkát kérték bárkire, akire megharagudtak, kivéve, ha az a közeli családhoz tartozott. A beduinok között a szavaknak varázserejük van. Nagyon megfontolják, szabad-e közeli családtagot átkozni, mert az átok rájuk is visszahullhat. Egyszer sem hallottam, bármennyire is haragudott meg bárki is, hogy valakit átkozott volna a vérrokonságban. Ha pedig nem Istent kérték, hogy tegye nyomorúságossá az ellenük vétő elkövetőt, vagy nem jutott eszükbe valamilyen cirkalmas átok, egyszerűen annyit mondtak: „Látlak még szenvedni.”

Vártunk. Húsz perc múlva csörgött a telefonom. Abed volt az.

„Gyertek ki a ház elé!”

Fizettünk, kísértáltunk. Abed várt egy ötven köbcentis krosszmotoron. Egy fiú állt mellette. Az alagutaknál már találkoztunk vele.

„Remek ötletem van, magyarok atyja” – mondta, s leszállt a motorról, a fiú kezébe adta a kormányt, aki intett nekünk, és elhajtott.

„Hol parkoltok?”

Odasétáltunk, ahol Khálid leállította az autót.

„Induljunk” – mondta Abed.

Beültünk a kocsjiba. Akkor sikerült végiggondolnom, hogy Abed valószínűleg nagy ívben kikerülte az ellenőrző pontot a sivatagon keresztül, ehhez kellett a krosszmotor. Nappal sem megy be a sivatagba az ember ezen a vidéken, pláne nem éjszaka. Több akna vándorol a folyamatosan mozgó homokban, mint bárhol a világon. A háborúk miatt kerültek oda, és bár Egyiptom nemzetközi támogatásban részesül, hogy felszámolja ezeket, az a pénz szinte semmire sem elég. Szinte lehetetlen pontosan meghatározni, hol vannak az aknák. Mert a homok játszik velük, és mozgatja őket. Csak nagyjából tudja megsaccolni bárki is, hogy éppen hol járnak. Kivéve persze a beduinokat. Ha azzal nincsenek is tisztában, hogy hol vannak az aknák, azzal igen, hogy éppen hol nincsenek. Így jött át a sejk az éjszaka közepén az aláaknázott sivatagon.

Khálid elindította az autót. Rákanyarodtunk a kivilágítatlan főútra. Abed felém fordult, levette a hátáról fekete kínai hátizsákját, és a kezembe nyomta.

„Ezt vedd fel, magyarok atyja!”

Elhúztam a zsák cipzárját. Egy fekete nikáb volt benne fekete egyberuhával. Abed vigyorgott.

„Az anyósomtól kértem kölcsön. Nálam van a személyi igazolványa is.”

„Ezt nem gondolod komolyan.”

„De. Öltözz fel!”

„És ha lebukunk?”

„Nem fogunk.”

„Ha felemeltetik velem a kendőt?”

„Azt nem hagyjuk.”

„Hát nem tudom, Abed.”

„Gyerünk, csináld!”

Khálid megállította az autót a sivatag szélén. Kiszálltunk a kocsiból. Levettem a bőrdzsekimet, és felhúztam az egyberuhát. Feszült, de nagyjából belefértem. Abed eligazította a fejemen a kendőt.

„Vedd fel a kesztyűt is!”

Felvettem. Abed beült a volán mögé, engem maga mellé ültetett az anyósülésre. Khálid hátul ült. Görcsbe rándult a gyomrom. Ahogyan elindultunk az ellenőrző pont felé, halottam a fülemben a Varjúkirály duruzsolását: „Ki fognak szállítani az autóból. Ha rájönnek, hogy külföldi vagy, lehet, hogy meg sem várják az utasításokat. Letérdeltetnek, és agyonlőnek mint izraeli kémet. Vagy agyonvernek, ha sajnálják rád a golyót.”

Feltűnt az ellenőrző pont. Két homokszínű, páncélozott csapatszállító szűkítette az utat. Előtte katonák ültek. Abed felkapcsolta a kocsiban a lámpát, és lassított.

„Ne nézz a szemébe senkinek!” – mondta. Egy golyóálló mellényes, sisakos kiskatona lépett a kocsi elé, jó húsz méterre a leparkolt páncélosoktól, kalasnyikovval és lámpával a kezében.

„Jó estét!” – mondta Abed.

„Állítsa le a motort!” – válaszolt a kiskatona.

Abed engedelmeskedett.

„Személyi igazolványokat!”

A sejk hátranyúlt, elvette Khálid személyijét, majd a sajátjával és az anyósáéval együtt átadta. A katona egyenként végignézte őket.

„Hová mennek?”

„Bír el Abdba.”

„Miért?”

„Ott lakunk.”

A katona bevilágított a kocsiba a lámpájával.

„Az út le van zárva.”

„Nem tudtam.”

„Emelje fel a nikábját, hogy lássam az arcát.”

Éreztem, hogy patakokban kezd el folyni az izzadság a hátamon.

„Nem fogja” – mondta Abed higgadtan.

„Mi az, hogy nem fogja?” – kiabálta a kiskatona. „Azt fogja csinálni, amit mondok.”

„Nem állunk ellen neked, de abban biztos lehetsz, hogy nem fogja levenni neked a nikábot.”

„Szálljanak ki a kocsiból!”

Abed kiszállt, Khálid is követte.

„Az asszony is.”

„Az asszony a kocsiban marad” – mondta Abed higgadtan.

„Azonnal szálljon ki.”

Abed a kezével intett, hogy maradjak a kocsiban.

A kiabálásra az ellenőrző pont több katonája is felállt, és körbevették az autót. Egy őrmesteri rangjelzésű kopasz, kövérkés férfi lépett Abedék mellé.

„Mi történik itt?” – kérdezte.

„Védem az anyósom és a családom tisztességét.” – mondta Abed.

A férfi bólintott. A kiskatonához fordult.

„Rajta van bármelyikük a körözési listán?”

„Nincs.”

„Akkor engedje tovább őket!”

„De...”

„Ez parancs volt.”

A kiskatona tisztelgett, mutatta, hogy üljenek vissza a kocsiba.

„Most jöjjön velem! – morogta az őrmester, és a mutatóujjával körözött a levegőben, hogy nyissák meg az utat.

A lánctalpasok csikorogva félreálltak az útból. Abed beindította a motort, és továbbhajtott. Tíz percen keresztül néma csendben ültünk a kocsiban.

„Szerintem már leveheted a nikábot” – mondta Abed.

„Egy nagy fasz vagy. Nagyon kevésen múltott.” Abed elmosolyodott. A Közel-Keleten fasznak nevezni egy férfit ritkán sértő. Inkább a férfiaságát ismerik el vele.

„A katona nem erről a vidékről származik. Valószínűleg Kairóból vagy Alexandriából helyezték ide. Az őrmester azonban itteni volt, vagy éppen elég időt töltött már itt.”

„Mihez?”

„Ahhoz, hogy tudja, a törzsek kevés dologban értenek szót, de egyben igen. Senki sem zaklathatja az asszonyaikat.”

„És?”

„Ha most egy bedu asszonynak le kellett volna vennie a nikábot, és tiszteletlenül bántak volna vele, ezt az ellenőrző pontot még ma éjszaka megtámadta volna mindenki a környékről. Az altiszt tudta ezt, a kiskatona nem. Senki sem nyúlhat hozzá vagy nézhet rá egy beduin asszonyra. Ez a törvény.”

„Csak ugye én nem vagyok bedu asszony.”

„Hát nem. De ezt nem tudták.”

„Ha levetetik rólam a nikábot, mindannyiunkat lecsuknak.”

„Igen. De nem vetették. Túl sok pénzt keres rajtunk az az őrmester.”

„Ne csináljunk többet ilyet, kérek!”

„Nem áll szándékomban” – mondta nevetve Abed. „De látod, Isten a tenyerén hordoz minket.”

A kocsival lekanyarodott a földútra, ami a sikkhez (sátorhoz) vezetett. A vaksötétben csak az autó fényszóróit lehetett látni, ahogyan szikrát vetettek a homokon.

Beduin asszonyra idegen rá nem nézhet. Ami azt illeti, beszélni sem beszélhet vele férfi jelenléte nélkül. Ha vendég érkezik a házba, hosszasan kopog az ajtón, majd vár. Lehetőset ad a bent lévő asszonyoknak, hogy elvonuljanak. Ismeretlenül megszólítani egy beduin asszonyt modortalanság. Négyszemközt időt tölteni vele pedig sértés a ház minden tagjára nézve. Egy asszonynak mindene az erénye, mely az egész családra kiterjed. Ha valakit hírbe hoznak, az egész családot, azon keresztül pedig a törzset hozzák hírbe. Az erénytelenség vádját pedig csak vérral lehet lemosni.

Beduin nővel egy légtérben csak rokon lehet együtt. Rokonnak számít a közvetlen vérrokonság, de az is rokonnak tekintendő, akit szoptattak. Ezért a beduin nők általában körbeszoptatják a törzs újszülöttjeit, kiterjesztve ezzel a rokonságot. A hagyományt mindenhol betartják Egyiptomtól Jordánián és a Gázai övezeten át egészen Jemen vérszínű hegyeiig, bárhol, ahol arab törzsek élnek.

Abed házában két asszony is élt. A felesége és az anyósa. Tudtam, hogy ott vannak a házban, azt is tudtam, hogy mindent tudnak rólam.

Tisztában voltam azzal is, hogy az, hogy sokáig maradok, az ő tudtukkal és beleegyezésükkel lehetséges. Szellemként voltak jelen. Elvitték a szennyes ruháimat, és kimosták, reggelit készítettek, vacsorát.

Egyszer talákoztam csak Abed anyósával.

Kora hajnal volt. A nap betegesen derengett a horizonton, és hideg volt a sivatagban. Felöltöztem, hogy elvégezzem a dolgomat.

Bár a beduinok nem nagyon zavartatták magukat, és a sikktól tisztos távolságra, már kint a sivatagban csinálták, nekem mindig gondot okozott a guggolva szarás.

Európában nőttem fel. Azt tanultam, hogy ülve kell csinálni a porceláncsészén. Ez a kényelmes a számomra, hiába töltöttem éveket a Közel-Keleten. Az angolvécéről akkor mondom le, ha nincs más lehetőségem.

A betonházban, ahol a sejk lakott, volt angolvécé. Minden hajnalban tehát, amikor még lehetett hallani a sikkben alvók nehéz légzését, és meglátszott a lehelet a szürkületben, kezemben egy csomag papír zsebkendővel, egy szál alsónadrágban átvágtam a sátor és a ház között álló homokos placcon, hogy a földszinten, európai magányban számoljak le testi szükségleteimmel. Így ment ez minden áldott nap.

A mellékhelyiség a mosókonyhában állt. Már két hete laktam Abedéknél, amikor az egyik hajnalon kitértam a mosókonyha ajtaját, és az anyósát találtam ott. Fedetlen fejfel, egy fekete egyberuhában rakta be a ruhákat a mosógépbe. A döbbenettől és a rémülettől a földbe gyökerezett a lábam. Hosszasan bámultuk egymást szó nélkül. Azt vártam, hogy az asszony sikoltozni kezd, de nem ez történt. Elmosolyodott.

„Jó reggelt!” – mondta, majd rám vágta az ajtót. Soha többet nem beszéltem vele.

Éjszaka a sikkben általában sokáig fennmaradtunk Abeddel. Cigarettaztunk, és mindenről beszélgettünk, ami az eszünkbe jutott.

„Hallom, megismerkedtél az anyósommal” – mondta az incidens után.

„Rémesen sajnálom. Véletlen volt.”

„Tudom, hogy nincsenek tisztességtelen szándékaid. Ez azonban szokás, amit meg kell tartani. Legközelebb légy óvatosabb!”

Ezzel Abed rendezte is a kérdést, én pedig megtisztelve éreztem magam, hogy nem kell magyarázkodnom. A sejk mindig kész volt elmagyarázni egy-egy szokást, amit nem érttem. Sokat beszélünk a politikáról, a világ dolgairól, miközben füstös, piros teát ittunk. Bár valószínűleg semmilyen iskolába nem járt, művelt ember volt, jó humorérzékkel. Mindig talált valamit, amin nevetetett, de sohasem nevetett mások kárán.

Beszéltünk a többi törzsről, arról, hogy valójában már nincsenek egy egész törzset irányító sejkek, az az idő már a múlt homályába veszett. Kis sejkek vannak, akik a törzs egy-egy területéért felelnek, de a hatalmuk a távolabbi falvakra már nem terjed ki. Ő is ezek közé a kis sejkek közé tartozott. Összesen ötszáz lélekért felelt, az asszonyokat és a csecsemőket is beleértve. Amikor megkérdeztem, hogy élvezi-e a hatalmát sejkként, csóválta a fejét. „Te élveznéd, ha egy nagy követ kellene hurcolnod a nyakadon?”

A közvetlen rokonságukkal Abedék klánja volt a legnagyobb. Hetven harcra fogható férfit számlált, az alagútjaik pedig gazdaggá tették őket, amiből mindenkinek juttattak a törzsből.

Bár a sejki pozíciót fegyverrel is ki lehet kényszeríteni ezen a vidéken, de a személyes benyomások többet nyomnak a latban.

Abedet mindenki ravasz, kedves és higgadt embernek tartotta, aki, amikor tehetett, nagyvonalú volt mindenkivel, beleértve engem is. Lassan már egy hónapja élveztem a vendégszeretetét, de egyszer sem tette szóvá, hogy túl sokáig maradok. Szórakoztatta a kíváncsiságom, és azt hiszem, kedvelt is, mert mindent elkövettem, hogy megértem, mit miért csinálnak.

Amikor a második hét végén felajánlottam, hogy legalább az étkezésemet kifizetem, hallani sem akart róla. Ragaszkodott ahhoz, hogy a vendége vagyok, és arra kért, ha egyszer majd hazatérek, meséljem el, hogy jól tartottak Észak-Síni beduinjai, és kifejezetten ő. Megígértem neki.

Egy teljes hónapot töltöttem a szaúarka törzsnél így.

Aztán megérkezett a romlás.

Sem ember, sem állat nem érezte a közeledtét. A beduinok birkái és szamarai, melyek kitérő orrlukaikkal szimatoltak vihar előtt, és olyan izgatottak voltak, ezúttal csendben maradtak.

